

Megnyitó

Tisztelt Konferencia! Az ünnep legalább részben visszaemlékezés, számvetés. A felidézés egyúttal mindig a jövőbe tekintés: a jelen pillanat a gondolkodó ember számára nemcsak a múlttal kerül kapcsolatba, hanem a jövővel is. Tudjuk, hogy a most-ra újabb most jön.

A mai alkalom többszörösen is ünnep. Egyrészt Benkő Loránd születésének századik évfordulójára gyűltünk össze. Másrészt az ünnep a magyar tudományé, amely ünnep alkalmat ad a tudományra rátekintésre, belülről is, de mégis kissé kívülről, és egyúttal tágabb kulturális közegben, amely készíti és alkalmazza a tudományt. Az ünnep a vissza- és előretekintés megértő aktusa, amelyben így kerül a múlt a jövőhöz, megfelelve a Magyar Tudomány Ünnepe 2021. évi jelszavának: „Tudomány: iránytű az elérhető jövőhöz”.

A mai konferencia olyan diszkurzív esemény, amely a történetiséget kettősen artikulálja. Benkő Loránd tudományos, szellemi és emberi teljesítményét tekintjük, történelmi folyamatként úgy, hogy magunk is benne állunk a történelemben, a saját magunk által alakított tudománytörténetben. Másfelől a Benkő Loránd által művelt, vezetett, képviselt és kezdeményezett magyar nyelvtörténet-írást tekintjük, ahhoz a történelmi korhoz viszonyítva, amelyben ő maga is élt. Vagyis onnan nézve, ahonnan és ahogy Benkő Loránd maga a saját történetiségéből látta és láttatta a magyar nyelv történetét.

Tapasztalati tér és elváráshorizont kettőssége érvényesül mindkét történetiségben (REINHART KOSELLECK megfogalmazása alapján). Benkő Loránd tudományos tapasztalati terét rekonstruáljuk a saját tapasztalati terünkben (történetileg is meghatározott ismereteink révén), miközben várakozásait is földézzük: mit várt, remélt a tudománytól, a magyar nyelvészettől, és mi mit remélhetünk az ő életművétől.

Az emlékezés tényei és összefüggései bizonyosan jelentősek lesznek, de az igazi tét valójában az a diszkurzív alakulástörténet, amely kirajzolódhat az előadásokból. Vagyis az, hogy mit jelent Benkő Loránd életműve ismeretként, tapasztalatként, és milyen elváráshorizontokat nyit meg mind az életmű, mind a róla szóló beszélgetés számunkra, most és a továbbiakban.

A mai konferencián az előadások választ adhatnak arra a kérdésre: vajon Benkő életműve, annak legjelentősebb hozadéka kimerevített kánonként rögzül, vagy potenciálokat nyit meg folyamatosan, történetileg. Az alakulástörténet csupán pozitív tények sora lesz vagy élő befogadástörténet is, amelynek során a jelenkori és későbbi kutatók diszkurzív viszonyban maradnak a kérdésekkel és a rájuk Benkő által adott válaszokkal. Az eredményekről az előadások részletesen szólnak, itt csak néhány területet kell kiemelni a nagy kollektív munkák mellett a saját kutatásokból, például a nyelvjárástörténetet, a felvilágosodás irodalmi nyelvviségének monografikus nyelvtudományi bemutatását és az Árpád-kor szintézisre törekvő feldolgozását.

Az előadásokból kirajzolódik a kutatói személyiség, egyúttal egy tudománytörténeti korszak, tágabban a történetiség egy értelmezése és alkalmazása. Benkő Loránd tevékenységére a filológia pontosság és szigor volt jellemző, egyúttal nyitottság, kutatói képzelőerő az új kérdések iránt. Legfőképpen a szintézisre törekvés, a hiteles adatokból felépítendő nagyszabású összkép kidolgozásának igénye és eredménye mutatkozott meg. Mindezeknek az újraolvasása, kritikai értelmezése a további kutatás feladata.

A szigorú módszertan egyik eredménye a történeti leírás, a másik eredmény a humán tudós kapcsolata a múltbeli nyelvi tevékenységgel, a régi beszélőkkel, a nem tárgyiasított, hanem megélt nyelvi múlt bemutatása, nem kiállítási darabként, hanem az élő folytonosságként (ahogy azt a Benkő által kiemelten nagyra becsült SZABÓ T. ATTILA Magyar szótörténeti tára is példásan megvalósítja).

Benkő Loránd életművében természetes volt tudomány és közösség, tudomány, nemzet és kultúra kapcsolata. Ez a viszony mindig tárgyszerű, nemzetközileg autentikus tudományos közegben, nem bezárkózó módon nyilvánult meg. A múlt, a történet itt mindig a jövőre is irányult: a magyar nyelv, a magyar nyelv-közösség élhető jövőjére is figyelve.

Kulcsszó: Benkő Loránd, életmű, nyelvtörténet, tapasztalat és elvárás, tudományos hatás.

Opening of the conference

The present opening of the conference on Loránd Benkő's scholarly oeuvre emphasizes his epoch-marking achievements in the research of Hungarian language history. Benkő paid attention to the smallest data with philological accuracy, while he concentrated on, and presented with colleagues, a large-scale and detailed synthesis of the totality of the history of the Hungarian language. The conference, held on the centenary of Benkő's birthday, has a double perspective, viewed from the relationship between experience and expectations, in Koselleck's sense. On the one hand, the presentations reconstruct Benkő's historical perspective, determined by his own experiences and scholarly knowledge. On the other hand, the talks set up the present-day perspectives on how Benkő's scholarly oeuvre influences post-millennial Hungarian linguistics. Both perspectives focus on the linguistic past in a scholarly framework, but look at the future, too.

Keywords: experience and expectations, language history, Loránd Benkő, oeuvre, scholarly influence.

TOLCSVAI NAGY GÁBOR
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra